

ivn natuur
educatie
VALKENSWAARD
WAALE

D'n Nieuwe Hof

Cursus herstel biodiversiteit

**In memoriam
Lisette van den Biggelaar**

Wandeling in De Oase

Doorstart scholenprojectgroep

HERFST 2024

IVN: Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

IVN instituut voor natuureducatie en duurzaamheid is een organisatie van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een duurzame samenleving.

Lidmaatschap

Vriend van IVN: € 15,00

Landelijk lidmaatschap: € 25,00 per jaar.

Landelijk gezinslidmaatschap €16,60 . Met het landelijk lidmaatschap steun je je eigen vereniging en het landelijk IVN. Vrienden ontvangen 4x per jaar d'n Nieuwe Hof.

Leden ontvangen daarnaast het landelijk IVN-blad: Mens en Natuur.

Lidmaatschap jeugdvrienden: € 15,00 per jaar.

U kunt het bedrag van het lidmaatschap overmaken op: **IBAN: NL54RABO0127734988**
t.n.v. Penningmeester IVN VALKENSWAARD-WAALRE

Opzeggen van uw lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar.

Schriftelijk bij Jan van Heeswijk, e-mail: javanheeswijk@gmail.com

De website van onze afdeling is: <https://www.ivn.nl/afdeling/valkenswaard-waalre>

Natuureducatie Centrum D'n Nieuwe Hof,

Adres: Bosstraat 25, 5553 CK VALKENSWAARD, telefoon 040-2018395

Email: secretariaat@ivn-valkenswaard-waalre.nl

BESTUUR

Voorzitter	Jan Schutjes tel: 0623269205	Valkenswaard
Secretaris	Yolanda Werson e-mail: secretariaat@ivn-valkenswaard-waalre.nl	Valkenswaard
Penningmeester	Emile Weijters	Valkenswaard
Ledenadministratie	Jan van Heeswijk	Valkenswaard
Leden	Jan Das	Riethoven
	Anneke Droog	Valkenswaard
	Ad Baken	Valkenswaard
	Gerrit Klitsie	Valkenswaard
	Dylan Brand	Valkenswaard

Foto voorkant: achter de visvijvers "De Oase", door Wouter Kiela

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	Pag. 3
Activiteitenoverzicht herfst	Pag. 4
Voorwoord	Pag. 5
Wist u dat....	Pag. 6
Activiteiten Scholenwerkgroep Aalst-Waalre	Pag. 7
Gezocht	Pag. 7
Doorstart Scholenproject Valkenswaard	Pag. 7
In Memoriam: Lisette van den Biggelaar	Pag. 8
Cursus: Op zoek naar herstel van biodiversiteit	Pag. 9
Wandeling schoolgidsen Valkenswaard in de Oase	Pag. 10
De Spaanse Vlagvlinder	Pag. 11
RABO Bank Club Support Campagne	Pag. 12
Nogmaals Jan van Twisk	Pag. 12
Natuurweetje van Jan van Twisk: Bladverkleuring	Pag. 13
Tips voor een groene tuin	Pag. 14
Sterrencursus 2025	Pag. 16
Programma schoolgidsen najaar 2024	Pag. 17
Waarom hesjes	Pag. 17
IVN Riethoven	Pag. 18

Activiteitenoverzicht

Herfst 2024

Tuinwerkgroep

Elke woensdagochtend van 10.00 tot 12.00 uur is de Tuinwerkgroep actief bij D'n Nieuwe Hof aan de bosstraat 25,

die er overigens graag wat helpende handen bij wil hebben!

Vlindertuin Waalre:

Het hele jaar door wordt er (bij goed weer) door vrijwilligers onderhoud gepleegd op dinsdagmorgen van 10.00 tot 12.00 uur.

Op **woensdag 11 september a.s.** is er een **kindermiddag in IVN Vlindertuin Waalre**. Peuters en basisschoolkinderen kunnen tussen **14.00 en 16.00 uur** met (groot)ouders, op-pas of een andere volwassene speuren in de tuin. Er zijn drie speurtochten uitgezet: één voor peuters en kleuters, één voor kinderen van de middenbouw en één voor kinderen van de bovenbouw.

Meedoen is gratis, een kleine donatie voor de tuin is welkom. Vooraf aanmelden is niet nodig. De vlindertuin ligt in het bos bij de Blokvenlaan in Waalre-dorp. Tegenover huisnr. 43 ongeveer 150 meter het bospad volgen. Auto's s.v.p. parkeren aan de Blokvenlaan, fietsen kunnen bij de tuinpoort gestald worden.

Vlindertuin Riethoven:

De Vlindertuin Riethoven is alle dagen toegankelijk. De leden van de werkgroep zijn elke zaterdagmorgen aanwezig voor informatie en onderhoud van 11.00 tot 12.30 uur.

Wandelingen voor groepen kunnen worden aangevraagd bij een van de leden van de werkgroep op zaterdagmorgen in de Vlindertuin.

Natuurwerkgroepen Valkenswaard en Waalre:

Wilt u deelnemen aan de activiteiten op de zaterdagochtenden neem dan contact op met: Antoon Obbing voor Waalre (coördinator) e-mail: antoon.obbing@gmail.com

Wim en Hanita van Amelsvoort voor Valkenswaard (040-2042979)

Publiekswandelingen

Zondag 29 september: Schotse Hooglanders in De Meeris.

Start 10.00 uur, duur: ongeveer 2 uur. Startpunt: parkeerplaats Agterste Meer, 5581 XC Waalre.

Zondag 20 oktober: Meertjesvenwandeling

Start 14.00 uur naar het Meertjesven in Waalre.

Je kunt het startpunt vinden op de zessprong aan het einde van de Vlasrootlaan.

Zondag 10 november: Wandeling door Aalst en Diepenvoorde

Start 14.00 uur, vertrek bij de Leesakker / hoek Raadhuisstraat, bij het kunstwerk "Het opengeslagen boek".

Voorwoord

Oog in oog met een wild zwijn in het buitengebied van Valkenswaard

Niets gaver dan lekker het bos in te gaan, maar o nee: opeens staat er een wild zwijn voor je neus. En ja, da's best een groot beest. Lang zijn ze niet te zien geweest in de bossen achter het sportpark in Valkenswaard.

Ze stonden al voor de poorten van het sportpark bij Harba Lorifa. Eerst waren ze bij Harba lorifa gaan kijken maar op het menu wilde ze nog niet. Op het sportpark willen ze wel nieuwe leden maar liever niet de familie wild zwijn.

Een wild zwijn leeft vaak in een groep, is heel schuw en blijft liever uit de buurt van mensen. Maar het kan voorkomen dat je toch opeens oog in oog komt te staan met een wild zwijn. Wat nu dus steeds vaker gaat gebeuren ook tussen Valkenswaard en Waalre. Ze lopen ook over het snel fietspad in de vroege ochtend als de kinderen naar school moeten.

In de meeste gevallen gebeurt er niets als je een wild zwijn tegenkomt. Maar sta je tegenover een vrouwtjeszwijn die net kleine jongen heeft, dan zal ze er alles aan doen om hen te beschermen en kan ze in de aanval gaan. Ook zwijnen die gewond zijn door een aanrijding, of jou als een bedreiging zien, kunnen aanvallen. En dat kan best gevaarlijk zijn.

Ga dus niet bij schemering of in het donker op pad, want dan zijn wilde zwijnen juist heel actief. En blijf daarnaast op de paden lopen of fietsen. Het IVN is er ook om voorlichting te geven en dat doen we dan ook. We hebben de gemeente Valkenswaard geadviseerd om direct de sportverenigingen te informeren. Veel kinderen fietsen over het zandpad achter het sportpark naar het snel fietspad. Er zijn inmiddels borden geplaatst met duidelijke waarschuwingen erop dat er wilde zwijnen in het gebied zijn. Wij zijn te gast in de natuur dus moeten we er ons ook aan houden en zeker geen voedsel achter laten.

Blijf op de paden niet allen voor het wild maar ook voor de natuur in zijn algemeenheid. Al staat die heide zo mooi in bloei ga er niet in zitten om een mooie foto te maken. Is een gebied afgesloten voor recreatie en dat is het geleiden van bezoekers om de aanwezige natuur te beschermen. De reden hiervoor is dat de meest kwetsbare natuur nu eenmaal niet geschikt is voor recreatie.

Om als mens de natuur toch te beleven, is het evenwicht tussen natuurbescherming en natuurbeleving belangrijk. Hiervoor worden er in het natuurgebied bepaalde zones aangewezen. Toch zien we dat er draden worden doorgeknipt zodat wandelaars toch door een gebied kunnen wandelen. Dit gebeurt momenteel op het Heike (geen idee wie het doet staat geen naam bij) maar heb respect voor natuurgebieden die opnieuw ingericht zijn.

We proberen samen de biodiversiteit te verbeteren en respecteren ook de natuur, samen werken we in die mooie natuur en geven we het goede voorbeeld. Spreek mensen aan op hun gedrag want dat is ook educatie. Samen zijn we op weg om die natuur te verbeteren laat het dan door anderen niet vernield worden.

*Jan Schutjes,
Voorzitter*

Wist u dat?.....

- de oeverwaluwwand dit jaar maar liefst 133 nesten had, 20 meer dan vorig jaar
- een beoogd nieuwe penningmeester vast meedraait in het bestuur
- de boomkikkerochtend voor de jeugd een groot succes was: zie achterkant
- de eerste wandelroute in Valkenswaard in de maak is
- de scholenprojectgroep Valkenswaard de vakantie heeft doorgewerkt om het nieuwe programma na de zomervakantie aan te kunnen bieden: zie artikel
- de gele hesjes ons duidelijk zichtbaar maken tijdens onze publieksactiviteiten
- alle vakanties weer voorbij zijn en de werkgroepen weer volop aan het werk zijn
- een promotiestand is aangeschaft die ingezet kan worden bij evenementen

Activiteiten Scholenwerkgroep Aalst-Waalre

Ook dit schooljaar staan er weer diverse IVN activiteiten op het programma voor de leerlingen van onze basisscholen in Aalst en Waalre.

In de herfst is er een hoop moois te ontdekken in en om ons dorp.

De **groepen 3 en 4** gebruiken daarbij de wandeltas van het IVN die boordevol zit met allerlei opdrachten en bijbehorend materiaal. De leerkracht gaat hier zelf met de leerlingen op pad. Kijken, voelen, luisteren, ruiken... alle zintuigen worden ingezet om zelf van alles rondom het thema Herfst te gaan ontdekken.

De leerlingen van **groep 6** zullen in oktober rondom het Meeuwven actief zijn. Bij deze buitenactiviteit bemannen de IVN schoolgidsen en vrijwilligers de verschillende posten. Zij vertellen een hoop informatie en laten de leerlingen ook zelf testjes etc doen.

En ook voor **groep 8** staat er een buitenactiviteit op het programma: de Boomplantdag. Een gezellige dag die plaatsvindt in samenwerking met de Gemeente, de Bomenwerkgroep en Scholenwerkgroep Aalst/Waalre.

Volop leerzame en leuke activiteiten dus, waarbij de basisschoolkinderen van Aalst en Waalre zelf kunnen ervaren hoe mooi ons dorp en de natuur is.

Gezocht

Al een tijdje ben ik op zoek naar het archief van de afdeling Aalst-Waalre.

Ik liep hier weer tegenaan bij het schrijven van het in memoriam van Lisette van den Biggelaar en het artikel over Jan van Twisk.

Het archief bestaat uit twee grote ordners, die op de kast op de overloop stonden.

Weet iemand wat hiermee gebeurd is of wie het eventueel in bezit heeft.

Neem dan contact met me op: tel.: 0622006508, mail: dejongcfj@gmail.com

Cor de Jong

Doorstart Scholenprojectgroep Valkenswaard

Nadat de vorige Scholenprojectgroep Valkenswaard besloot te stoppen viel er heel veel kennis weg. Ook voor scholen, leerkrachten en leerlingen was dit wennen.

We hebben echter niet stilgezeten. Inmiddels is een er doorstart gemaakt. Na de vakantie kan de nieuwe projectgroep een programma aanbieden voor de groepen 3, 4 en 5. We gaan het onderwijs buiten aanbieden.

Scholen kunnen wandeltassen ophalen bij het IVN waar ze gebruik van gaan maken.

Deze tassen zijn gevuld met allerlei leerzame opdrachten en materiaal om zelf op ontdekking te gaan. De thema's zijn herfst, lente en kriebelbeestjes.

In kleine groepjes gaan ze kennismaken met allerlei leuke weetjes in/van de natuur.

Er wordt nu gewerkt aan een aanbod voor de groepen 1 en 2. Dit alles wordt geleidelijk uitgerold over alle Valkenswaardse scholen. Wil je meer weten, neem gerust contact met ons op.

Ellen Alting Siberg
Ardy Roothans
Yolanda Werson

In memoriam Lisette van den Biggelaar

Begin juli kwam het bericht binnen dat Lisette van den Biggelaar op 1 juli op 84-jarige leeftijd vrij plotseling is overleden.

Lisette heeft veel bijgedragen aan het gemeenschapsleven van het dorp Waalre. Zo was zij zeer actief in het parochiewerk en ook binnen andere verenigingen. Zo ook bij het IVN. Het scholenwerk in Waalre kwam daarbij op de eerste plaats.

Verder leidde zij als natuurgids publiekswandelingen. Vooral de paddenstoelenwandeling bij het Meertjesven (oftewel het Canthaven) deed zij vol overgave.

In de tijd dat ik voorzitter was van de afdeling Aalst-Waalre is Lisette een tijdlang secretaris geweest. Iedere woensdagmiddag na school fietste ik altijd naar haar toe om de binnengekomen post en andere berichten door te nemen. Ze was altijd nauwgezet en vatte iedere taak serieus op. De koffie stond altijd klaar en als je bofte trakteerde ze je op een kop soep. Lisette was een gastvrije vrouw.

Verder zorgde ze voor de verspreiding van ons IVN-blad "In Voor Natuur" in het dorp Waalre.

Zij was een bekend figuur in de Waalrese gemeenschap. Op 5 juli is Lisette dan ook onder enorme belangstelling in haar geliefde woonplaats begraven. Onder de aanwezigen waren ook enkele IVNers van het eerste uur aanwezig.

Wij wensen Jo, de kinderen en kleinkinderen veel sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Cor de Jong

Cursus Op zoek naar herstel van biodiversiteit

We gaan op zoek naar welke acties je kunt ondernemen om bij te dragen aan herstel van biodiversiteit. De cursus bestaat uit 5 bijeenkomsten, waarvan 2 in een natuurgebied.

Bijeenkomst 1:

Biodiversiteit, het belang en de bedreigingen

Datum: dinsdag 24 september 2024
Tijd: 19:30 – 21:45 uur
Plaats: Huis van Waalre
Door: Peter Bleijs, IVN-ambassadeur
Biodiversiteit

Een grote variëteit aan planten, dieren en insecten is van levensbelang. Biodiversiteit houdt ons in leven. Wij gaan er echter heel slordig mee om. Wat wordt bedoeld met het complexe begrip biodiversiteit, waarom is die soortenrijkdom zo ontzettend belangrijk voor alle leven op aarde en wat zijn de bedreigingen? In de volgende bijeenkomsten gaan we op zoek naar herstel van biodiversiteit.

Bijeenkomst 2:

Wandelexcursie in De Meeris

Datum: zaterdag 28 september 2024
Tijd: 10:00 – 12:30
Startpunt: Parkeerplaats aan de Agtertse Meer, Waalre
Door: Henk Greijmans, IVN-natuurgids, beheerder Schotse Hooglanders

Wandelexcursie door De Meeris. Een voormalig landbouwgebied dat in enkele jaren door menselijk ingrijpen en begrazing met Schotse Hooglanders is veranderd in een natuurgebied met veel meer biodiversiteit. Door de oorspronkelijke heidevlaktes te ontdoen van te veel uitheemse bomen en grassen en de productiebossen om te vormen naar meer inheems loofbos met andere inheemse planten en struiken. Hierna pakt de natuur weer de regie en komt de biodiversiteit bijna zelfstandig weer tot bloei. Plant, dier en bodemleven zijn herstellende en beloven ons men-

sen een mooie toekomst.

Bijeenkomst 3:

Op zoek naar oplossingen voor herstel van biodiversiteit

Datum: dinsdag 8 oktober 2024
Tijd: 19:30 – 21:45 uur
Plaats: Huis van Waalre
Door: Peter Bleijs

De soortenrijkdom neemt de laatste decennia schrikbarend af. Soorten komen op de Rode Lijst te staan of sterven uit. Wij mensen zijn daar de oorzaak van. Tegelijkertijd zijn wij ook het slachtoffer van biodiversiteitsverlies. Wij zijn ten diepste afhankelijk van wat de natuur ons biedt. Wat kunnen wij doen in onze manier van leven om de biodiversiteit te herstellen? We gaan op zoek naar oplossingen met hulp van onze eigen ecologische voetafdruk.

Bijeenkomst 4:

Bezoek aan natuurgebied Warmbeek (De Hurken)

Datum: zaterdag 8 oktober 2024
Tijd: 10:00 – 11:30 uur
Plaats: Natuurpark Warmbeek, De Hurken, Aalst-Waalre, circa 300 m voorbij Tennispark Eeckenrode
Door: Walter van de Pas, IVN-natuurgids, eigenaar natuurpark

Natuurpark Warmbeek is een kleinschalig, bijzonder natuurgebied waar de Tongelreep doorheen stroomt. Walter van de Pas leidt je rond door het leefgebied van bevers en ijsvogels.

Bijeenkomst 5:

Meer biodiversiteit in eigen tuin

Datum: dinsdag 15 oktober 2024
Tijd: 19:30 – 21:45 uur
Plaats: Huis van Waalre
Door: Peter Bleijs

In 7 stappen is van je tuin een ideaal woon- en leefgebied te maken voor jezelf, andere dieren en planten. We nemen de stappen één-voor-één met je door. Als je een foto van je eigen tuin beschikbaar stelt, krijg je in deze bijeenkomst advies hoe je je tuin nog biodiverser te maken.

Meld je aan voor deelname aan de cursussen via:

www.volksuniversiteitwaalre.nl/programma-24-25/#Biodiversiteit

*de egelskop
foto: Willeke Stouten*

Wandeling schoolgidsen Valkenswaard woensdag 26 juni

Op woensdag 26 juni hadden wij onze laatste wandeling van de schoolgidsen Valkenswaard van dit seizoen. Doel: de visvijvers aan de Leenderweg: "De Oase". Het was stralend weer, het zonnetje scheen heerlijk, en door al die regen in de afgelopen winter en ook nog in het voorjaar, was de begroeiing zó weelderig, dat het een feest was om hier rond te struinen!

De vijvers liggen er altijd prachtig bij! Keurig verzorgd door de vrijwilligers van de hengelsportvereniging. Je mag er vrij wandelen, mits je de rust niet verstoort en geen rommel achter laat.

Bloemen in het gras

Natuurlijk stonden er allerlei soorten grassen, waartussen wilde bloemen in allerlei kleuren bloeiden! Om maar even iets te noemen: gele ratelaar, moerasandoorn, rolklaver, brem, verschillende wikkesoorten, o.a. vogelwikke. Verder: duizend-guldenkruid, wilde peen, gele wederik, walstro, engelwortel, kleine berenklauw. En niet te vergeten: het zeldzame moeraskartelblad, dat we jaren geleden hier voor het eerst ontdekten! Het was even zoeken! Maar jawel, daar stond het! In volle bloei, en het had zich ook nog vermeerderd! Onze dag kon niet meer stuk! Natuurlijk vonden we ook het Sint Janskruid met haar felgele bloemetjes. Het Sint Janskruid behoort tot de hertshooifamilie, en bloeit rondom het feest van Sint Jan. (24 juni) Dat klopte dus precies! In Leenderstrijp vind je nog het Sint Janskapelletje, heel mooi gelegen op een heuvel. Er

loopt een pad naar boven, met aan beide zijden prachtige oude bomen. Op Sint Jansdag gaan de dorpelingen in processie naar boven, om hun Sint Janstros te laten wijden. Deze bestaat uit 10 bloemensoorten, die allemaal in deze periode bloeien. Thuisgekomen wordt die opgehangen, meestal bij de voordeur. Volgens de aloude traditie zou die helpen tegen bliksemingslag. Veel boerderijen hadden nog een rieten dak. Als kind heb ik hier vaak gelogeed, en dat blijven dierbare herinneringen... Onze Riethovense IVN-leden vertelden dat ook in hun dorp deze traditie nog steeds in ere gehouden wordt.

Bloemen in het water

Natuurlijk was er ook in het water allerlei moois te zien: o.a. kalmoes, herkenbaar aan de ribbelige "elastiek-rand" in het langwerpige blad. Verder lisdodde, egelskop, waterlelie, en natuurlijk heel veel riet aan de oevers! Een mooie, groene omzoming met telkens open plekjes ertussen: dit waren de vaste, genummerde visstekjes. Heerlijk rustige plekjes met een mooi uitzicht over het water.

Beestjes

schouderkruiskopspin
foto: Willeke Stouten

Gelukkig waren er ook beestjes te zien! Volop schaatsenrijders, een teken van schoon water! Allerlei soorten spinnen, hier kon Willeke haar hart ophalen! Vlinders, bijen, hommels, en ook kevers: o.a. het wilgenhaantje. Natuurlijk ook wel muggen, maar gelukkig niet zoveel dat we er last van hadden.

Paddenstoelen

Ook allerlei paddenstoelen, met name grote tonderzwammen op de populieren. Een bijzonderheid: hele mooie, bijna witte bekerzwammetjes op een dode boomstam. Willeke had het opgezocht: de wasgele bekerzwam. (zie hieronder)

IVN-koek

foto: Willeke Stouten

Na afloop mochten we gebruik maken van de overdekte "kantine-ruimte" waar we nog even konden nagenieten van deze prachtige wandeling. Inclusief de oude, vertrouwde IVN-koek van Lies! Hopelijk kunnen we na de vakantieperiode weer een mooie nieuwe start maken.

Nelly van der Burgt

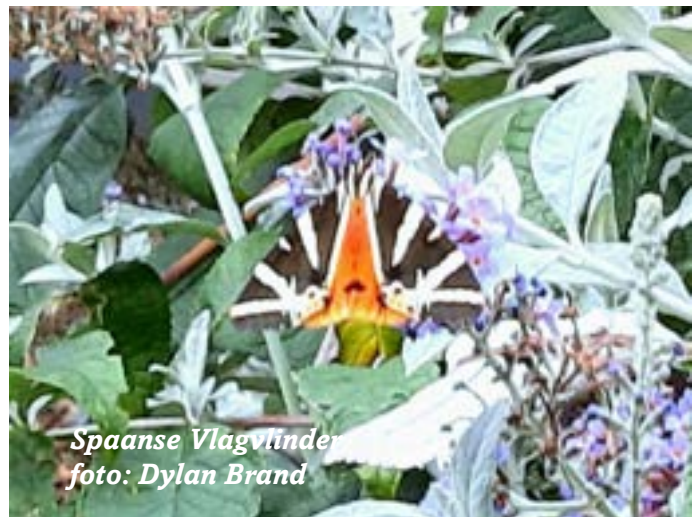
De Spaanse Vlagvlinder

Enkele jaren terug is er spontaan een vlinderstruik gaan groeien op een paar gestapelde balken in mijn tuin. De groeikracht van de struik is fenomenaal. Het aantal vlinders in mijn tuin nam navenant toe.

Vorig jaar had ik een middag de kolibrie-vlinder op bezoek. Echt mooi te zien hoe deze stil in de lucht bleef hangen en met zijn lange tong de nectar buitmaakte. Met de jaarlijkse tuinvlindertelling vorig jaar (2023) had ik er aardig wat geteld. Dit was helaas niet exemplarisch voor het hele land. Er werd toen landelijk gemiddeld een zeer lage 8,3 vlinders per telling gemeten.

Dit jaar begon in mei best aardig qua vlinders, maar doordat de winter al warm en nat was en de nattigheid in de loop van de lente alleen maar toenam, waren er weken lang haast geen vlinders te zien. Zelfs nu het in juli en augustus wat droger en zonniger is geworden blijft het aantal vlinders buitengewoon laag.

Toch heb ik eind juli een speciale gast in mijn vlinderstruik mogen verwelkomen: de Spaanse Vlagvlinder. De driehoekige vorm met in het midden een knaloranje lijfje en de zwartwit uitwaaierende strepen op zijn vleugels maken de vlinder echt een lust voor het oog.

Spaanse Vlagvlinder
foto: Dylan Brand

Al dit moois kan niet verhullen er dit jaar heel weinig vlinders waren. Het record-lage aantal tijdens de jaarlijkse tuinvlinderteldag van vorig jaar werd dit jaar al weer verbroken: gemiddeld slechts 5,5 per telling. Ik hoop echt dat volgend jaar een minder extreem natte of extreem droge lente tot weer een stijgend aantal vlinders zal leiden, mijn struik is er klaar voor!

Dylan Brand

**Goed voor jouw club
& geweldig voor de samenleving**

RABOBANK CLUBSUPPORT

Dit jaar vindt de ClubSupport Campagne van de RABO bank plaats van 2 t/m 24 september. In deze periode kunnen leden van de RABO bank, hun stem uitbrengen op hun favoriete club of vereniging. Met deze actie worden verenigingen extra financieel ondersteund.

De verdeling van het geld is naar rato van het aantal uitgebrachte stemmen op een vereniging. Dit lidmaatschap is gratis. Je kunt je alsnog aanmelden om lid te worden. Hiertoe log je in op de RABObank internetsite of via de RABO app. Kies voor de optie "**SERVICE**" en daarna op "**LIDMAATSCHAP**".

Het stemmen voor deze actie vindt plaats in de periode van **2 t/m 24 september**. Via de RABO bank ontvangt u bericht over het stemmen.

Alle clubs waarop gestemd kan worden zijn gerangschikt via de woonplaats. Het IVN Valkenswaard-Waalre, weliswaar actief in de plaatsen Riethoven (Bergeijk), Waalre en Valkenswaard, staat vanwege ons postadres, vermeld onder de gemeente Valkenswaard. Dus wil je stemmen op onze vereniging dan moet je onze vereniging zoeken onder **Valkenswaard**.

Ook kunt u familieleden en vrienden, die lid zijn van de RABO bank, uitnodigen om op onze vereniging te stemmen.

Het toegekende bedrag zal worden besteed voor de aanschaf van les- en ontdekkingsmaterialen voor de natuurontdekkingsexcursies voor de leerlingen van de basisscholen.

Voor eventuele inlichtingen kun je terecht bij de penningmeester.

Emile Weijters, telefoon: 040-2075670; e-mail: e1000acmw@gmail.com

Nogmaals: Jan van Twisk

In het voorjaarsnummer van "d'n Nieuwenhof" is Jan van Twisk zeer terecht in de belangstelling gezet. Aanleiding was zijn 100^e verjaardag! Een mijlpaal voor een markant figuur binnen ons IVN.

Met grote belangstelling heb ik het interview gelezen dat door twee leden bij Jan thuis is afgenomen. Mij ontschoot verschillende keren de gedachte "O, ja, dat weet ik nog". Bep van Stipdonk en Dylan Brand interviewden hem.

Wat ik wel jammer vond is dat er geen aandacht is geschonken aan het feit dat Jan ook veel voor de afdeling Aalst-Waalre heeft betekend.

Zo heb ik vanaf 1978 samen met Jan en anderen in het oprichtingsbestuur en later in het reguliere bestuur gezeten. Onder zijn leiding zijn we een volwaardige vereniging geworden met een aantal goed functionerende werkgroepen. Het was daarom ook niet moeilijk om na enkele jaren de voorzittershamer van hem over te nemen.

De afdeling Aalst-Waalre heeft zo'n 33 jaar bestaan, tot aan het moment dat er in 2011 gefuseerd werd met de afdeling Valkenswaard. Met deze afdeling hebben we trouwens altijd warme banden onderhouden. Zo waren er veel leden lid van beide verenigingen.

Een blijvend punt van aandacht was lang een eigen onderkomen. Dat is er nooit van gekomen, zodat we in het begin de vergaderingen bij de bestuursleden thuis hielden. Later werden dat achterkamertjes en de zolder in "het Klooster" in Waalre en in een krappe ruimte in de sporthal "de Voldijn", waarin normaal gesproken de pastoor zich omkleedde als die een begrafenis had op het tegenover gelegen kerkhof.

Tot slot is Jan ook nog heel lang de beheerder van het dia-bestand geweest van beide afdelingen. Veel foto's daarvoor werden aangeleverd door o.a. Co en Maria Jonker en, uiteraard, door Jan zelf. Later is dit bestand gedigitaliseerd.

Jan, beide afdelingen en nu de afdeling Valkenswaard-Waalre hebben veel aan je te danken: je doortastendheid, kunde en betrokkenheid bij de natuur met vooral aandacht voor het kleine.

Proficiat!

Cor de Jong

NATUURWEETJE: BLADVERKLEURING

Natuurweetje van Jan van Twisk, gepubliceerd op 28 oktober 2016

De herfst is nu toch duidelijk bezig de natuur voor te bereiden op de komende winter. Alles wat leeft en groeit moet aangepast worden aan vrieskoude en sneeuw. Ook voedselschaarste en gebrek aan water zijn oorzaak voor het veranderingsproces. Veel planten en dieren gaan daarvoor in een stadium van winterrust over. Alle lichaamsprocessen worden in een soort ruststand gebracht. Dieren verstoppen zich in een beschermende omgeving. Ook kunnen ze daar in een toestand van winterrust of zelfs winterslaap overgaan. Planten laten hun blad vallen en bewaren voedingsstoffen voor de komende lente. De waterkringloop wordt sterk verminderd vanwege het gevaar van bevriezen. Wegtrekken zoals veel vogelsoorten doen net als verschillende zoogdieren is voor velen geen oplossing. Dan maar een extra dikke haarvacht en verandering van menu. Veel vogels doen dat ook door in het najaar een nieuw verenpak aan te trekken en ander voedsel te gaan zoeken.

Planten kunnen zich niet verplaatsen. Vandaar veelal die bladval en rust in de huishouding. Sommige soorten houden het op het bewaren van aangepaste bladvormen. De altijd groene naalden (spar, taxus) en dikke met was bedekte (hulst, klimop) bladeren laten dat zien. Maar ook de grasachtigen kunnen de winter met hun blad doorstaan. In tuin, park, veld en bos zijn daarvan diverse voorbeelden te vinden.

De bladval is altijd weer een boeiend gebeuren. Voor de mens wel met overlast en ergernis. Maar ook met schitterende effecten die tegenwoordig vele fraaie foto's in krant en tijdschrift opleveren. De verkleuring vooral wekt veel belangstelling op en kan op veel verschillende manieren verlopen. Vaak is het alleen maar het loslaten van de bladsteel en het nog groene blad dwarrelt naar beneden. Soms verkleurt het blad naar bruin en wordt dor voordat het losgelaten wordt. Bij de beukenhaag verkleurt het blad wel via geel naar oranje en bruin maar wordt nog tot ver in het voorjaar vastgehouden. Eik doet dat

soms ook wel enigszins. Maar andere bomen en struiken laten ieder op eigen manier zien dat er prachtige kleuren in het blad kunnen optreden, veroorzaakt door verschillende chemische processen en mechanismen.

Het blad van de toverhazelaar bijvoorbeeld begint aan de rand geel te worden om vervolgens om te krullen. Bij een kersenboom is duidelijk te zien dat de bladeren niet even oud zijn. Ze ontstaan na elkaar en ze verkleuren ook na elkaar om daarna af te vallen. De blauwe bes vertoont rood en blauw worden van alle bladeren tegelijk. Het lichtgroene blad van een sierstruik begint helemaal geel te worden maar houdt nog lang een groene centrale bladnerf. Het roodbruine blad van een japanse sieresdoorn krijgt een steeds diepere roodbruine tint om tenslotte vuurood te worden voordat het losgelaten wordt. De liquidambarboom kan prachtige kleuren voor het blad produceren maar ieder jaar is het weer verschillend. Soms valt het blad al groen af, maar het kan ook geel of oranje of zelfs rood worden voordat het tenslotte de grond bereikt.

Verkleurend Chionanthus-blad

Zo is het ieder jaar weer afwachten hoe het proces van de bladval rondom verlopen zal. Het basisbeginsel is altijd wel hetzelfde maar de weg waarlangs het verloopt is vaak verschillend.

Jan van Twisk

Tips voor een groene tuin

Een groene tuin is het beste voor het milieu. Je geniet zelf van alles wat groeit en bloeit en verwelkomt vogels, bijen en andere dieren. Ook kan een groene tuin goed regenwater verwerken én zit je er in de zomer koeler bij. Bij de inrichting van je tuin kun je veel milieuvriendelijke keuzes maken. Ontdek hier tips om jouw tuin te vergroenen.

Vergroen plekken die nog niet groen zijn

In Nederland worden tuinen steeds minder groen. Steeds meer mensen kiezen voor groten-deels of volledig betegelde tuinen. En dat terwijl een groene tuin juist veel voordelen biedt. Met een groene tuin ben je beter voorbereid op de gevolgen van klimaatverandering, zoals extreme hitte, droogte en meer neerslag. Het regenwater kan in een groene tuin beter wegzakken dan in een volledig betegelde tuin. Een groene tuin is daarnaast koeler in hete periodes. Bomen en (hoge) planten bieden natuurlijke schaduw in je tuin.

Daarnaast is een groene tuin goed voor de: vogels, insecten en andere dieren profiteren ervan. Ook heeft een groene omgeving een positief effect op de gezondheid van mensen. Door je groene tuin slim in te richten, hoef je bovendien niet veel tijd kwijt te zijn aan onderhoud.

Ga voor meer groen, minder tegels

Maak minimaal 60% van je tuin groen. Veel groen in je tuin zorgt ervoor dat de bodem het water goed kan vasthouden. Het riool krijgt daardoor minder water te verwerken bij hoosbuien en stroomt dus minder snel over. Een groene tuin met weinig bestrating kan ook beter tegen droogte en biedt meer verkoeling. Een tuin met tegels is daarentegen slecht voor de afwatering, warmt snel op en houdt veel warmte vast. De milieuvriendelijkste bestrating is dus geen bestrating. Wil je toch een deel van je tuin verharderen? Kies dan voor halfverharding, waterdoorlatende klinkers of een terras met brede voegen. Hierlangs kan het water nog de bodem in trekken.

Zorg voor een gezonde bodem

Een gezonde, groene tuin begint bij een gezonde bodem. In een rijke en luchtige voedingsbodem groeien planten goed. Bodemdieren en micro-organismen spelen hierbij een belangrijke rol: ze zorgen voor voedingsstoffen voor de planten. Bekijk hier hoe je dit bodemleven kunt stimuleren in jouw tuin. Daarnaast kun je de bodem gezond en vruchtbaar maken met de juiste bodem-

verbeteraar en bemesting. Check welke grond jouw tuin heeft en pas hier de bodemverbeteraar op aan. Compost is bijvoorbeeld een milieuvriendelijke bodemverbeteraar die ook bijdraagt aan de waterhuishouding van de bodem. Je kunt je eigen compost maken van je keuken- en tuinafval, dan hoef je geen compost te kopen.

Kies de juiste beplanting

Kies bij voorkeur voor inheemse planten: dit zijn plantensoorten die van nature in Nederland voorkomen. Zorg dat de planten passen bij de grondsoort en de hoeveelheid zon en schaduw in je tuin. Koop het liefst biologische planten, bloembollen en zaden: dan weet je zeker dat er geen gif is gebruikt. Zo lopen insecten geen gevaar. Gifvrije planten, bollen en zaden herken je aan een milieukeurmerk, zoals EU-biologisch, EKO en Demeter. Met een mix van verschillende soorten planten in je tuin, trek je verschillende soorten beestjes naar je tuin. Zo zijn bepaalde struiken bijvoorbeeld erg geliefd bij vogels en trekken bepaalde bloemen juist weer veel soorten bijen en vlinders aan.

Tuinier natuurlijk

De hoeveelheid zon en schaduw en de samenstelling, grondsoort en vochtigheid van de bodem hebben veel invloed op de planten in je tuin. Hoe beter planten bij jouw tuin passen, hoe gezonder en sterker ze zullen zijn. Als planten op de juiste plek staan, hebben ze minder onderhoud en water nodig. Ook zijn ze minder vatbaar voor plagen en ziektes. Denk dus goed na over

welke planten passen bij je tuin en waar ze het beste tot hun recht komen. Onkruid kun je voorkomen door de kale plekken in je tuin te bedekken met bodembedekkende planten. Heb je een gazon? Ga dan voor levendig gras door (een deel van) je gazon minder vaak te maaien. Zo krijgen planten en bloemen in het gras de kans om te groeien en zorg je voor meer voedsel en beschutting voor insecten. Ook is langer gras beter bestand tegen droogte.

Maak je tuin diervriendelijk

Met een groene tuin verwelkom je insecten, vogels en andere dieren. Maak je tuin aantrekkelijk door te zorgen voor voldoende voedsel, schuilplekken en nestmogelijkheden. Zorg het hele jaar voor bloeiende inheemse planten, zo help je insecten zoals bijen aan voedsel. Door dieren zoals vogels, egels en padden naar je tuin te trekken, is de kans op plagen ook kleiner. Deze beestjes helpen je bijvoorbeeld bij het voorkomen van een slakkenplaag. Nodig deze natuurlijke vijanden uit door je tuin aantrekkelijk voor ze te maken. Met een natuurlijke vijver biedt je plek aan kikkers, padden en insecten. In een kleine tuin kun je ook een minivijver aanleggen.

Ga slim om met water

Door klimaatverandering komen droge periodes in de zomer vaker voor. Hoe gezonder de bodem van je tuin is en hoe meer je planten op de juiste plek staan, hoe beter je tuin bestand is tegen droogte. Daardoor hoef je je tuin minder vaak water te geven. Als je planten eenmaal water nodig hebben, gebruik dan het liefst regenwater. Zo bespaar je een hoop drinkwater. Koppel je regenpijp bijvoorbeeld af van het riool zodat je regenwater voor je planten kunt gebruiken. Het water kun je direct naar je tuin laten stromen of opvangen in een regenton of regenwatervijver voor later gebruik.

Geef je planten het liefst één keer per week water in plaats van iedere dag een beetje. Zo krijgen planten sterkere wortels en zijn ze minder vatbaar voor plagen. Lees hier meer tips om water te besparen in de tuin.

Vergroen plekken die nog niet groen zijn

Maak plekken groen die in eerste instantie niet groen waren: denk bijvoorbeeld aan je dak of aan de buitenmuren. Maak een plat dak onderdeel van je tuin door er een groen dak van te maken. Een groen dak werkt verkoelend bij warm weer, helpt bij het opvangen van regenwater en zorgt voor meer insecten en dieren. Je buitenmuren kun je vergroenen door een groene gevel aan te leggen: planten groeien dan tegen de muur op.

Een groene gevel zorgt voor ruimte voor dieren en insecten, werkt verkoelend in de zomer én zorgt voor schonere lucht. Ook bij de omheining van je tuin kun je zorgen voor meer groen. Ga voor een groene haag als 'levende schutting' in plaats van een houten schutting. Een groene haag is milieuvriendelijker dan een schutting, biedt verkoeling in de zomer en vormt een schuilplek voor vogels, egels en andere dieren. Liever geen haag? Kies dan voor een begroeid hekwerk of een tuinscherm van wilgentenen.

Dit is een artikel komt van milieucentraal.nl

scan voor artikel

IVN Sterrencursus 2025

Foto: Jan Koeman

In januari en februari 2025 zal de welbekende IVN sterrencursus “De fascinerende sterrenhemel” van start gaan. Tijdens deze cursus hopen we de prachtige wintersterrenbeelden Orion en Stier en de Pleiaden aan de hemel te zien en natuurlijk ook de Poolster en andere sterren en sterrenbeelden.

Deze cursus, bedoeld voor mensen die wat meer van de sterrenwereld willen weten, probeert op een begrijpelijke wijze de complexiteit van de sterrenhemel, de bewegingen van de hemellichamen en de processen in de kosmos uit te leggen. Veel tijd zal besteed worden aan het zich oriënteren en het waarnemen van de sterrenhemel waarbij we gebruikmaken van een sterrenkaart. De cursus kent 5 lesavonden waarvan een avond in Asten, voor een bezoek aan de Jan Paagman Sterrenwacht met het indrukwekkende Pieterse Planetarium.

Tijdens de cursus komen de volgende onderwerpen aan bod: de diverse hemellichamen (sterren, planeten, manen, kometen, meteoren, sterrenstelsels), naamgeving van sterren, ons Zonnestelsel, de Dierenriem, de levensgang van sterren (Rode Reuzen, Witte Dwerfen, Neutronensterren en Zwarte Gat), de Oerknal, het

werken met een sterrenkaart, wanneer is welke planeet waar te zien, app's en computerprogramma's voor sterrenhemel-simulatie.

De **cursusavonden** zijn **dinsdag 14, 21, 28 januari en 4 en 11 februari.**

De **cursustijden** zijn van **19.45 tot 22.15 uur.**

De cursus wordt gegeven in het IVN gebouw van de afdeling Valkenswaard-Waalre (Bosstraat 25, 5553 CK Valkenswaard).

De cursusgelden bedragen € 40,00 voor leden en € 45,00 voor niet-leden. Deze prijs is inclusief syllabus, sterrenkaart, bezoek aan de Sterrenwacht en Planetarium te Asten en koffie en thee tijdens de cursusavonden.

Voor nadere informatie over deze cursus, kunt u contact opnemen met Emile Weijters (tel. 040 2075670) of via e-mail e1000acmw@gmail.com. Hier kunt u zich ook aanmelden voor de cursus.

Programma schoolgidsen najaar 2024

We hebben weer een aantal mooie wandelingen uitgezocht. Hopelijk zijn de weergoden ons goed gezind!

Woensdag 18 september

De Plateaux, vlak vóór de Belgische grens. Waarschijnlijk staat de herfsttijloos dan volop in bloei. En op de vloeiveides staan allerlei bijzondere planten. Vertrek: om 9.00 uur vanaf de Nicolaaskerk op de markt. Of rechtstreeks om 10.00 uur bij de werkschuur aan de Luikerweg. Vandaar maken we een mooie, afwisselende wandeling. Zorg voor goed schoeisel, want het kan hier of daar nog nat zijn.

Dinsdag 1 oktober

Dagtocht naar het kasteel van Geldrop. Rondom het kasteel liggen heel bijzondere tuinen: een zintuigentuin, een bloementuin, een voedselbos en een prachtig park met mooie oude bomen. Vertrek: 9.30 uur met de fiets vanaf het IVN, of rechtstreeks met de auto, 10.30 uur ter plekke. We denken rond 16.00 uur terug te zijn.

Woensdag 16 oktober

Paddenstoelenwandeling vanaf de boswachterij tussen Leende en Valkenswaard. Vertrek: 9.00 uur vanaf het IVN-gebouw, of 9.30 uur rechtstreeks vanaf het parkeerterrein aan de Leenderweg. Ook al zouden er misschien niet heel veel paddenstoelen staan, er zijn hier prachtige wandelmogelijkheden.

Woensdag 20 november

Wandeling over de Malpie. Het afgelopen jaar is daar rigoureus gekapt, en het zag er vreselijk uit! Maar nu is alles netjes opgestapeld en kan het herstelproces beginnen. Wij zijn benieuwd! Samenkomst: 9.00 uur bij het IVN, of 9.30 uur bij het parkeerterrein aan het begin van de Malpie, voorbij de Venbergse Molen linksaf.

Zorg dat je op tijd bent! Je hoeft je niet van tevoren op te geven, dus wij weten niet precies wie er komt! Iedereen zorgt zelf voor wat drinken en eventueel een broodje (dagtocht) en Lies brengt haar beroemde IVN koek mee! We hopen er samen weer iets moois van te maken!

Lies van Gompel, Ann Coolen, Nelly van der Burgt

Waarom IVN hesjes

Door kinderen een veiligheidshesjes te laten dragen, vallen ze extra op. Bijvoorbeeld op de fiets bij wandelingen en ook in het bos. En dat is belangrijk, want kinderen zijn in veel opzichten extra kwetsbaar. Dankzij veiligheidshesjes letten medeweggebruikers goed op en zijn ze extra voorzichtig.

Maar het is ook een verplichting van de Arbo als we in het buitengebied werken.

Tevens bij publiekswandelingen willen we dat de IVN begeleiders duidelijk zichtbaar zijn en dan ook een hesje dragen.

De natuurorganisaties en bosbeheerders willen zeker bij grote groepen weten wie er in hun gebied is.

Voorkom problemen en laat je zien.

Jan Schutjes

IVN Riethoven

Bijennest

Er werd een bijennest ontdekt in de perenboom in de Vlindertuin. Na wat navragen kwam op 3 juli een imker om de zwerm te 'scheppen'.

In eerste instantie vlogen de bijen nog terug. Waarschijnlijk hing het nest al langer in de perenboom, want er waren al raten gebouwd. Toen die ook in de bijenkast waren geplaatst kon na een dag deze kast weer worden opgehaald.

Opgraving

Interessante lezing door Martijn Bink in het Cultuurhuis in Bergeijk over de opgraving vorig jaar op het terrein achter de Sleutel, waar binnenkort in het plan 'Cereshof' woningen gebouwd gaan worden. Daar is een vroeg middeleeuwse nederzetting met twee graven gevonden. De graven brachten een aantal aardewerken potten, glazen kralen en bronzen voorwerpen aan het licht, evenals verroeste ijzeren objecten, vermoedelijk zwaarden. Ook zijn restanten van diepe waterputten gevonden.

Vleermuistoren

28 juni was de opening van de uitkijktoren met vleermuisverblijf op de Einderheide.

Op 10 juli was er grote belangstelling vanuit het dorp Riethoven voor een wandeling onder leiding van Harrie Brouwers naar deze toren. Het is een mooi bouwwerk geworden en de overwinteringsruimte voor de vleermuizen in de kelder nadert zijn voltooiing.

Vlindertuin

De laatste dagen voor de zomervakantie worden zo leuk mogelijk doorgebracht en op 4 juli zou groep 7 naar de Vlindertuin komen om mooie bloempjes en blaadjes te plukken. Op

school had men de bloemenpersen van de IVN-groep geleend.

Maar helaas ging dat niet door; de regen was de grote spelbreker!

De kinderen hebben op een droog moment rond de speelplaats genoeg 'materiaal' kunnen vinden en nu liggen de plantjes te drogen in de bloemenpersen. In de herfst zal er leuk geknutseld worden met de 'droogbloempjes'.

Algemeen

De vrijwilligers en IVN-ers zijn zoals altijd op zaterdagmorgen in ieder geval van 11 tot 12 uur in de Vlindertuin aan de hoek Stevertsebaan – Rythoviusdreef.

Het doet ons genoegen dat het bezoek ook geniet van het werk wat we doen.

We willen graag versterking voor onze groep.

IVN-vrijwilligersgroep Riethoven

Werkgroepen	Contactpersoon	Telefoon	E-mailadres
IVN-werkgroepen Valkenswaard			
Bomenwerkgroep	Martijn Aarts	0621466671	martijnaarts@onsmail.nl
Natuurwerkgroep Valkenswaard	Hanita en Wim van Amelsvoort	0402042979	amelsvoort36@gmail.com
Natuurwerkgroep Malpie	Ad Baken	0402015181	h.baken@chello.nl
Jeugd-IVN	Ad Baken	0402015181	jeugd@ivn-valkenswaard-waalre.nl
Leskisten	Lies van Gompel	0402068470	liesvangompel@onsbrabantnet.nl
Publiciteit	Emile Weijters	0402075670	e1000acmw@gmail.com
Redactiewerkgroep	Mieke van Baalen	0402217748	miekevanbaalen@gmail.com
Schoolgidsengroep V'waard	Lies van Gompel	0402068470	liesvangompel@onsbrabantnet.nl
Schoolproject uitleen	Wil Koopman	0402017955	wiljakoopman@onsmail.nl
Tuinwerkgroep	Dylan Brand		dylanbrand@live.nl
Vogelwerkgroep	Maarten-Jan van den Braak		mj.vandenbraak58@gmail.com
Wandelingen (incl. Waalre)	Emile Weijters	0402075670	e1000acmw@gmail.com
Website beheerder	Fanny van Zon		fanny@vanzon.nu
Zoogdieren	Jan Schutjes	0623269205	j.schutjes@upcmail.nl
Biodiversiteit	Peter Bleijs	0630681037	p.bleijs@kpnplanet.nl

IVN-werkgroepen Waalre

Scholenwerkgroep Aalst/Waalre	Ellen Alting Siberg	0625048770	scholenwerkgroepaalstwaalre@ivn-valkenswaard-waalre.nl
Natuurwerkgroep Waalre	Antoon Obbing	0628387613	antoon.obbing@gmail.com
	Henk de Vrind	0613382793	henkdevrind@gmail.com
Blindertuin Waalre	Bernard Fransen	0622919189	fransenb@xs4all.nl
Wandelingen Wolders Ven	Annelies Wagter	0402216700	awpwagter@gmail.com
Wandelroutes	Cor de Jong		dejongcfj@gmail.com
Regionale cursuswerkgroep	Cor de Jong		dejongcfj@gmail.com

IVN-werkgroepen Riethoven

Scholenwerkgroep	Nellie Das	0402016075	nelliedas@gmail.com
Scholen wandelingen	Nellie Das	0402016075	nelliedas@gmail.com
IVN-wandelpaden	Jan Das	0402016075	jandas61@hotmail.com
Blindertuin Riethoven	Jan Das	0402016075	jandas61@hotmail.com

Redactieleden Valkenswaard-Aalst/Waalre

Mieke van Baalen
Dylan Brand
Nelly van der Burgt
Yvonne Schouten
Wouter Kiela

LET OP

Tekst digitaal aanleveren als **los bestand** op ons mailadres:
natuurwijzer@gmail.com

Wilt u de illustraties als een **los bestand** aanleveren,
dit is belangrijk om een goede kwaliteit afdruk te krijgen.

De inleverdatum voor het **winternummer** is
Vrijdag, 29 november 2024

Op 9 juni was er een grote opkomst van enthousiaste kinderen bij de boomkikkerochtend voor de jeugd.

En ondanks dat we geen boomkikker hebben kunnen vinden hebben we wel veel andere bijzonderheden gezien. Zo zagen we sporen van een ree en een vos. Veel kleine kikkers (echt veel) en hebben we een veldkrekkel en een dagactieve nachtvlinder van heel dichtbij kunnen bekijken.

